

розвиненим станційним і складським господарством. Це Харків, Полтава, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Київ, Коростень, Жмеринка, Одеса, Тернопіль, Львів, Стрий тощо. Проте доставити обладнання, наприклад, в районні центри залізничним транспортом не завжди можна. Очевидно, доставка обладнання в нашу країну спеціальними літаками буде недоцільною через високу вартість такого перевезення, тому краще скористатися автодорожнім сполученням.

Компанія планує, що на промислово розвинені країни і надалі припадатиме значна частка діяльності компанії. Країни, що розвиваються, насамперед повинні спрямовувати свої зусилля на розвиток інфраструктури. Тому передбачається будівництво хайвеїв, розвиток системи водопостачання та спорудження комерційних і житлових будівель, надійних систем енергопостачання – усього, що потребує техніки “Катерпіллар”. До 2005 року темпи економічного зростання у країнах, що розвиваються, будуть удвічі більшими, ніж розвинених країн, але лише за умови, якщо буде створена відповідна інфраструктура та джерела енергії. І саме тут “Катерпіллар” готова задовольнити потреби споживачів.

Отже, дотримання умов, за яких можлива сегментація та впровадження її на ринку самоскидів “Катерпіллар” за обґрунтованими критеріями дасть змогу значно підвищити ефективність маркетингової діяльності “Катерпіллар” в Україні.

Caterpillar Annual Report. 1999. P. 23.

УДК 330.115

М.П. Сорока

Рівненська обласна державна адміністрація

РАЦІОНАЛЬНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Сорока М.П., 2001

Обґрунтовано необхідність розроблення і прийняття землеохоронного законодавства з метою забезпечення державних органів землеохорони правовою базою, посилення їх ролі, організації національної системи контролю за якістю та раціональним використанням земельних ресурсів.

The necessity of development and acceptance of the legislation of defense of land is proved with the purpose of maintenance of state bodies of defense of land by legal base, strengthening of their role, organization of the national monitoring system behind quality and rational use of ground resources.

Підприємець як суб'єкт господарювання діє в певному політичному, економічному, соціальному середовищі. Від їх спрямованості, значень конкретних параметрів залежить рівень розвитку підприємництва, ступінь його конструктивізму та економічного розвитку країни. Підприємництво є складним явищем, яке в практичній площині включає підприємницьке середовище, особистість підприємця, підприємницьку діяльність. Тому для формування підприємництва в сільському господарстві владним структурам необхідно спрямовувати свою діяльність в таких напрямках: створення відповідного ринкового середовища; організацію підприємницьких структур та надання господарській діяльності нового змісту; формування особистостей підприємців.

Підприємництво в системі виробничих відносин реалізується в підприємницькій діяльності, що здійснюється в певних організаційно-правових формах. Найадекватнішими підприємництву є такі з них, які основані на різних формах приватної власності, відповідають принципам здійснення підприємницької діяльності, забезпечують реалізацію підприємницького інтересу [3].

Приватна власність формується в сільському господарстві шляхом приватизації, яка розглядається як зміна форми власності, перетворення кожного працюючого в господарстві у власника майна і землі; формування нових форм підприємницької діяльності на основі приватної власності.

В умовах загострення світової продовольчої кризи, яка буде посилюватись у зв'язку зі зростанням чисельності населення на планеті, з одного боку, і обмеженістю придатних для сільськогосподарського обробітку земельних площ – з іншого, Україна, досягнувши відповідних успіхів в аграрному виробництві, може зайняти вагоме місце серед постачальників продовольства у країни СНД і на світовий ринок, забезпечуючи надходження коштів як сільськогосподарському виробникові, так і до бюджету. Але для цього попередньо необхідно вкласти кошти в розвиток виробництва. У сільському господарстві, зокрема, слід починати з охорони продуктивних земель та відтворення родючості ґрунтів. Для цього необхідно розробити і здійснити ряд заходів правового, організаційно-управлінського та еколого-економічного характеру.

Першочергово для створення надійної і стабільної правової бази землекористування і управління земельними ресурсами необхідно закінчити розроблення і прийняття комплексно взаємоузгодженого землеохоронного законодавства, забезпечити зміцнення державних органів землеохорони і посилення їх ролі, організувати національну систему контролю за якістю та раціональним використанням земельних ресурсів [4].

За умов розвитку багатокладності сільського господарства, збільшення кількості і суб'єктів господарювання на землі виникає нагальна потреба у прискоренні прийняття державної програми охорони і підвищення продуктивності земель, яка передбачала б розвиток землеробства на основі його всебічної екологізації, включаючи систему заходів із захисту земель від шкідливих природних та антропогенних впливів, відтворення родючості ґрунтів, а також економічний механізм раціонального землекористування [1, 4, 5].

Однією з важливих умов здійснення землеохоронних заходів та забезпечення раціонального землекористування є поступове вилучення з інтенсивного обробітку деградованих земель, крутосхилів, ерозійно небезпечних ділянок. Водна ерозія поширена на площі 10,6 млн. га ріллі. Вважається, що площинна ерозія (змив ґрунту) починається вже при крутості схилів 1–2 градуси. В Україні лише трохи більше від половини площі ріллі (52,7 %) мають схили крутістю до 1 градуса. Варто зважити й на надзвичайно високу розораність загальної території України, яка становить 57,1 %, у той час як, за розрахунками ІАЕ НАНУ, у Франції – 32, ФРН – 20, Великобританії – 25, США – 16, Нідерландах – 22 %. Частка ріллі у сільськогосподарських угіддях в Україні становить 79 %, а у Франції – 58 %, ФРН – 61 %, США – 36 %, Канаді – 59 %, Нідерландах – 45 %. Маючи такі високі показники сільськогосподарської освоєності та відведення під рілля загальної земельної площі, Україна разом з тим не забезпечила належного вирішення продовольчої проблеми [4].

Нині вітчизняне сільське господарство особливо неспроможне високоефективно використовувати наявні орні землі. Значні площі засіваються, але через нестачу необхідних ресурсів на них збирають низькі врожаї або й зовсім залишають їх незібраними, ґрунти виснажуються і деградують. Тому доцільно рекомендувати господарствам вивести частину

земель з активного господарського обороту і залежно від їх стану визначити характер подальшого функціонування: або тимчасове виведення з обороту для поліпшення з наступним поверненням до складу орних земель, або залуження й переведення в природні кормові угіддя для одержання дешевих кормів, або заліснення тощо. Нарощування поголів'я худоби у громадському секторі та господарствах населення неможливе без розширення і корінного поліпшення природних кормових угідь і створення високопродуктивних культурних пасовищ.

Необхідно подолати негативну тенденцію зниження вмісту гумусу ґрунтів збільшенням обсягів внесення органічних добрив та інших біокомпонентів, а також застосування технологій, які сприяють збереженню і підвищенню гумусності. Застосовуватись мінеральні добрива повинні обов'язково в комплексі з органічними, щоб запобігати дегуміфікації, мінералізації, втраті протиерозійної стійкості ґрунтів.

Нарешті, треба активно застосовувати економічні механізми стимулювання землеохоронної діяльності суб'єктів господарювання. Це – пільгове кредитування господарств, які вкладають власні кошти в землеохоронні, землемеліоративні та землевідтворювальні заходи; звільнення підприємців від податків на суму коштів, вкладених в охорону земель; надання державних субсидій аграрним товаровиробникам на придбання й освоєння екологічнобезпечної техніки і технологій у сільському господарстві; застосування штрафних санкцій за погіршення якості землі [1, 4].

В умовах перетворення аграрних відносин різко підвищується роль економічного механізму регулювання земельних відносин – фінансування і кредитування, ціноутворення та оподаткування, страхового захисту. Надійність і обґрунтованість елементів економічного механізму є визначальним у регулюванні земельних відношень, які при обґрунтованому організаційно-адміністративному та правовому забезпеченні можуть привести до формування надійної основи раціонального землекористування в сільському господарстві.

Обґрунтований економічний механізм припускає дотримання ряду основних умов, у які входять:

- комплексність використання земельних угідь, меліоративних і природоохоронних систем;
- надійність зв'язків федеральних, регіональних органів керування і служб інфраструктури, землекористувачів незалежно від форм власності й умов господарювання;
- концентрація ресурсів із метою будівництва та експлуатації ґрунтозахисних, меліоративних, природоохоронних об'єктів, споруд і проведення великомасштабних, дорогих заходів;
- обов'язкова компенсація завданих екологічних і виробничих збитків;
- стимулювання поліпшення і збереження земель, забезпечення екологічної рівноваги в агроландшафтах, агросистемах.

Джерела фінансування систем заходів щодо використання й охорони земель повинні формуватися за рахунок:

- державного та регіональних бюджетів, адміністративних районів та господарств;
- спеціальних позабюджетних державних фондів та інших джерел надходження фінансових коштів.

Для цього використовуються позабюджетні державні фонди, створювані з метою фінансування комплексу заходів з охорони земель, будівництва та експлуатації ґрунтозахисних, меліоративних систем та інших природоохоронних заходів. Джерела формування цих фондів – це надходження від підприємств, установ, організацій, громадян, зокрема, плата за використання земель, компенсаційні платежі за заподіяні екологічні збитки, штрафні

санкції за екологічні правопорушення, екологічні податки й інші грошові надходження. Ефективний економічний механізм раціонального землекористування повинен передбачати: гнучку систему стимулювання поліпшення екологічного стану земельних угідь установленням податкових та інших пільг, наданих підприємствам, організаціям, установам, громадянам при забезпеченні якості земель, що відповідає екологічно обґрунтованим нормам; звільнення від оподаткування інвестицій, що спрямовуються на будівництво ґрунтозахисних і природоохоронних об'єктів; установлення підвищених цін на екологічно чисту продукцію, підвищення цінкових знижок за іншу продукцію; застосування пільгової системи кредитування виробників екологічно чистої продукції [6].

Ефективний механізм стимулювання раціонального землекористування передбачає жорстку систему матеріального впливу за порушення природоохоронних вимог. Штрафні санкції повинні негайно спрацьовувати при невиконанні екологічних вимог, порушенні нормативів використання земель сільськогосподарського призначення. Позитивний ефект можуть мати екологічні фонди, що формуються на рівні районів, країв і областей. У цих фондах зосереджуються кошти, використовувані для охорони земельних угідь сільськогосподарського призначення. Концентрація фінансових засобів в екологічних фондах дає змогу кращим способом, ніж колись, здійснювати комплекс заходів природоохоронної системи землеробства і створити порівняно кращі умови для ефективного функціонування сільськогосподарських виробничих систем.

Негативні екологічні наслідки нераціонального землекористування продовжують накопичуватися. Земля страждає як від екстенсивного землеробства, коли антропогенне навантаження на ґрунти зростає за умов застосування старих технологій, а виробництво сільськогосподарської продукції зростає внаслідок розширення площ ріллі при виснаженні ланів, так й від інтенсивного землеробства, коли ефект приросту врожаю досягається внаслідок внесення великих доз мінеральних добрив, зрошення та осушення, застосування хімічних засобів захисту рослин і хімізація призводять до порушення якості та деградації земель. За цих умов сільськогосподарська продукція втрачає свою природну цінність, її вживання негативно позначається на здоров'ї населення.

До цього треба додати, що численні чинники шкідливого впливу на землю і вирощувану на ній продукцію знаходяться за межами землеробства (негативний вплив промисловості, транспортних мереж та засобів тощо). Непоправної шкоди земельним ресурсам завдала аварія на Чорнобильській АЕС. Радіоактивне забруднення охопило майже 8,5 млн. га сільськогосподарських угідь, або понад 20 % їх загальної площі в Україні. Розв'язати цей тугий вузол складних проблем землеробства, які накопичилися, можливо тільки екологізацією сільськогосподарського виробництва [2].

Серед засобів екологізації землеробства, більшість яких лише частково вирішує проблему (створення менш енергомісткої техніки, виведення нових високоврожайних сортів рослин, розширення використання органічних добрив), пріоритетне місце займають ґрунтозахисні системи землеробства, загальною рисою яких є безплужний обробіток ґрунту. Вчені-ґрунтознавці розробили нові прогресивні технології вирощування сільськогосподарських культур з урахуванням природних особливостей різних регіонів [6].

В основі цих технологій - нове наукове уявлення про ґрунт як живий організм, що функціонує за своїми природними законами, які забезпечують процеси ґрунтоутворення і відтворення родючості землі лише за умов безплужного обробітку ґрунту, коли скиба не перевертається. Ґрунтозахисна біологічна система землеробства здатна забезпечити сталий розвиток агроєкосистеми, відродити аграрний сектор і сільськогосподарське виробництво,

зокрема, сприяти виходу економіки України з затяжної кризи, підвищенню добробуту народу і продовольчої безпеки країни. Однак широкомасштабне запровадження нової технології вирощування сільськогосподарських культур вимагатиме тривалого часу (10–15 років), налагодження виробництва спеціальної техніки, підготовки висококваліфікованих кадрів, подолання психологічної неприйнятності нової системи обробітку ґрунту [2].

Отже, структурна перебудова сільськогосподарських підприємств на основі їх гнучкості і адаптивності до ринкових умов на селі дасть змогу постійно стежити за зміною кон'юнктури, а також забезпечити сільськогосподарські підприємства інноваціями, інвестиціями, застосовувати нові організаційні форми, методи управління і створювати системи адаптації і мотивації, безпосередньо орієнтовані на цілі зростання виробництва.

1. Борщевський П.П., Коваленко А.О., Троян В.Л. Структурно-динамічні проблеми ефективності використання, відтворення і збереження земельних ресурсів України: стан, проблеми і шляхи вирішення / *Мат. Міжнар. наук. конф. в двох частинах (Київ, 29-31 травня 2000) К., 2000. Ч.2. С. 3–8.* 2. Дорогуцьов С.І., Братчук Л.Й. Раціональне використання основного природного багатства України її земельних ресурсів / *Мат. Міжнар. наук. конф. в двох частинах (Київ, 29-31 травня 2000.). К., 2000. Ч.1. С. 4–8.* 3. Малік М.Й., Лупенко Ю.О., Романова Л.В. та ін. Підприємництво в аграрній сфері економіки / *За ред. П.Т. Саблука, М.Й. Маліка. К., 1998.* 4. Лукінова І.І., Саблука П.Т. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України // *Економіка АПК. 2000. № 8. С. 3–35.* 5. Трегобчук В. Региональные аспекты экологической политики в сфере аграрного природопользования и охраны окружающей среды // *Экономика Украины. 1997. № 9. С. 62–67.* 6. *Економика природопользования / Под редакцией Л. Хенса, Л. Мельника, Э. Буна. К., 1998.*

УДК 658.562.6.009.12.+339.138

О.С. Телстов

Сумський державний університет

МОДЕЛІ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Телстов О.С., 2001

Розглянуто три варіанти побудови графіко-математичної моделі залежно від того, які вироби-аналоги порівнюються між собою. Гнучкий вибір коефіцієнтів вагомості показників якості простих і складніших товарів широкого вжитку, промислового призначення та одиничного виробництва дає змогу точніше визначити їх конкурентоспроможність.

In article three variants of construction graphical mathematical model are considered depending on what products - analogues are compared among themselves. The flexible choice of weight-factors of parameters of quality of simple and more difficult consumer goods, industrial assignment, and as individual manufacture enables more precisely to define their competitiveness.

Як відомо, конкуренція – одна з основних характерних рис ринкової економіки, що є “незримою пружиною”, яка приводить у дію механізми пошуку, розробки та освоєння нової продукції. Конкурентоспроможність товару – це комплексний показник, що визначає його можливість задовольняти споживацькі вимоги на ринку, виходячи з таких моментів: